

MEĐUNARODNA TRIBINA
24/7: DUGE PREDSTAVE I NIKAD KRAJA

23. septembar 2017, Svečana sala Rektorata Univerziteta umetnosti u Beogradu
10:30–11:00 Obraćanje prof. mr Zorana Erića, rektora Univerziteta umetnosti
11:00–13:00 Tribina

Na Tribini učestvuju teatrolozi i umetnici različitih generacija koji su ispitivali fenomen „*durational performances*“ bilo iz ugla umetničke prakse, ili iz ugla teorijskih istraživanja o njemu samom ili o umetnicima koji su ovaj fenomen artikulisali u svojim predstavama, kao što su Bob Vilson, Marina Abramović, Piter Bruk, Kristijan Lupa, trupa *Forsd Entertainment* i mnogi drugi. Učesnici Tribine su:

- prof. dr Marija Ševcova, Univerzitet Goldsmit, London; kourednica časopisa *New Theater Quarterly*;
- prof. dr Žorž Bani, Nova Sorbona – Pariz 3, urednik časopisa *Alternatives théâtrales*, počasni predsednik Međunarodne asocijacije pozorišnih kritičara;
- Ketí Naden, glumica, koosnivač trupe *Forsd Entertainment*, Šefild;
- prof. Goran Sergej Pristaš, Akademija dramske umjetnosti, Zagreb, koosnivač kolektiva BADco, osnivač i prvi urednik časopisa *Frakcija* i
- Bojana Janković, gostujući predavač na Royal Central School of Speech and Drama, London, pozorišna rediteljka i kritičarka.

Moderator Tribine: prof. dr Ivan Medenica, Fakultet dramskih umetnosti u Beogradu, umetnički direktor Bitefa

U savremenoj umetnosti uopšte, pa tako i u izvođačkim umetnostima, nemoguće je, zbog njihove višestruke složenosti, prepoznavati i izdvajati estetske fenomene bez podrške teorije. Kao i prošle godine, središnji estetski fenomen koji mapira glavni program festivala izoštava se i kontekstualizuje teorijskom debatom, s tom razlikom što ove godine u njoj, pored teoretičara, učestvuju i umetnici.

Tema Tribine jeste fenomen koji presudno ili značajno određuje predstave *Quizoola!* trupe *Forsd Entertainment*, *Olimp* Jana Fabra, pa i *Biblija, prvi pokušaj* Jerneja Lorencija: reč je o vrlo dugim predstavama (traju 3,5, 6, pa čak i 24 sata). Za ovakve se predstave ili, šire posmatrano, ovakva izvođenja, često koristi izraz „*durational performances*“. U tim predstavama, a kroz dugo trajanje koje se fiziološki percipira, iskustvo vremena se izdvaja kao središnje: ono više nije spoljašnja okolnost izvođenja, već njegova glavna tema. Kada analizira fenomen vremena u postdramskom pozorištu, Hans-Tis Leman proširuje ovu hipotezu, tvrdeći da ne samo sporo ili dugo, već svako „osvešćeno trajanje“ izvođenja (dakle, i izuzetno kratko, kao u predstavi *Vojnik* ruskog reditelja

Dimitrija Volkostrelova koja traje 15 minuta, *prim. I. M.*) čini da vreme počinjemo da opažamo, da ga s nivoa puke izvođačke datosti uzdižemo na nivo teme. Kad govorimo o sporom i dugom trajanju, treba imati u vidu da se „estetika usporavanja“ javlja i u drugim umetnostima – recimo, na filmu – ali, da je, zbog aspekta događajnosti, posebno izražena u izvođačkim umetnostima.

Analizirajući fenomen „velikog“ u pozorištu, pa tako i dugog trajanja, francuski teoretičar Fredrik Moren iznosi provokativnu hipotezu da ovaj fenomen uvek čini da „napustimo teatar“, kako figurativno tako i doslovno. Dugo trajanje implicira „krizu reprezentacije“, čini da i čvrsto strukturisana predstava postane performans. Ako iz teorijskog predemo u umetnički govor, onda ova hipoteza dobija jaku potporu u onom što tvrdi reditelj Tim Ečels, jedan od osnivača engleske trupe Forsd Entertainment, koja je svetski čuvena upravo po svojim „*durational performances*“. Dugo trajanje vrši psihofizički pritisak na izvođače, oni se umaraju, koncentracija im popušta, tako da s vremenom postaju ranjivi, gledaoci ih doživljavaju ne kao likove već kao stvarne ljude – baš kao u performansu. Samo trajanje briše razliku između umetnosti i života, nešto što počinje kao strukturisano umetničko delo završava se potpuno drugačije, zaključuje Ečels. Ovome se može dodati da trajanje ima isti efekat i na gledaoce, pa da se i s njihove strane, tokom izvođenja, polako briše granica između umetnosti i života (zadrema se, ili se na neki drugi način relativizuju pozorišne konvencije).

Polemički nastrojen prema fenomenu dugih predstava, Moren ističe njihove paradokse, između ostalog i težnju ka beskonačnosti (može biti i samo implicitna). Paradoks beskonačnosti jeste taj što se ona u potpunosti opire mimezisu: po definiciji, ne može se predstaviti. U vezi s tim, Moren i Marija Ševcova ističu da Bob Vilson, čiji su i čuveni rani radovi eksperimentisali s vremenom, periodično sanja o beskonačnoj predstavi, a koju bi gledaoci, naravno, gledali s prekidima, sporadično... Upravo zbog tih nužnih prekida i sporadičnosti, težnja ka beskonačnom izvođenju, tvrdi francuski teoretičar, postaje dodatno paradoksalna: kao u nekim vrlo dugim performansima Marine Abramović ili Tehčinga Šiej višak prerasta u nedostatak, prazninu.

Osim čisto estetskih, duge predstave imaju i društveni, pa čak i politički aspekt. Dugo trajanje utiče, kao što je istaknuto, i na samu publiku. Traži da se prepustimo ritmu i energetskim talasima takve predstave, te da se, u sadejstvu s drugim gledaocima i izvođačima, oslobodimo svakodnevnih stega, onih koje nam je civilizacija vekovima nametala. Kao takva, predstava koja vrlo dugo traje postaje proživljena civilizacijska, politička alternativa našem svetu užurbanosti, površnosti, ishitrenosti... S ovim se shvatanjem slažu svi teoretičari koji su poslednjih godina ispitali fenomen dugih predstava. Ono odgovara i Lemanovoj hipotezi o samim izvođačkim formama, te načinima komunikacije između gledalaca i izvođača kao specifičnoj manifestaciji političnosti u postdramskom pozorištu. Umesto da se prilagodi vremenu brzine, pozorište se sve češće, naglašava Žorž Bani, postavlja polemički i kritički, ponovo otkriva i slavi sporost koja je odlikovala davno prošla vremena.

I u ovom pogledu Fredrik Moren uočava kontradiktornost i paradoksalnost dugih izvođenja. On takođe prevashodno ističe da su duge predstave (politička) subverzija savremene civilizacije zasnovane na sveopštoj disperziji, ubrzanju, isplatljivosti, mogućnosti da nešto postane predmet konzumacije. S druge strane, Moren upozorava da je upravo predimenzioniranost onaj „kvalitet“ preko kog savremeno društvo „obilja i razuzdanog umnožavanja“ vrši komodifikaciju umetnosti.

Na osnovu ovih hipoteza, mogu se izdvojiti neka opšta i početna pitanja (i takve dileme) povezane sa fenomenom dugih predstava:

- Da li „ekscesi trajanja“ zaista nužno dovode do toga da vreme počinjemo da percipiramo kao pozorišnu temu/pozorišni problem; da li postoje duge predstave u kojima to nije slučaj?
- Da li dugo trajanje neminovno *labavi* strukturu predstave, te zamagljuje granicu između života i pozorišta, i čini da predstava, čak i ako nije tako postavljena, prerasta u performans (da se njen događajni/iskustveni aspekt pojačava)?
- Da li su duge predstave zaista politička/civilizacijska alternativa svetu užurbanosti, površnosti, rentabilnosti i konzumerizma, ili je njihova *grandioznost* upravo način na koji savremena kultura obilja komodifikuje umetnost?

Ivan Medenica